

Список літератури: 1. Козлов Ю.М. Координация в управлении народным хозяйством. М., 1976. 2. Высоцкая Л.А., Головач В.В., Смеян Л.С. Взаимодействие органов внутренних дел с ведомственными контролирующими организациями по предупреждению хищений, должностных и хозяйственных преступлений: Учебное пособие. К., 1991. 3. Дубинский А.Я., Шостак Ю.И. Организация и деятельность следственно-оперативной группы: Учеб. пособие. К., 1981. 4. Гапанович Н.Н., Мартинович И.И. Основы взаимодействия следователя и органа дознания при расследовании преступлений. Минск, 1983. 5. Виноградова О.І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю (кримінально-процесуальний аспект): Автореф. дис. ... канд.юрід.наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Х., 2000. 6. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Підручник. Ч.1. Х., 2002. 7. Криміналістика: Учебник для вузов / Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. / Под ред. Р.С. Белкина. М., 2001. 8. Криміналістика: Учебник / Под ред. Т.А. Седовой, А.А. Эксархопуло. СПб., 2001. 9. Яблоков Н.П., Самыгин Л.Д. Взаимодействие следователя и оперативно-розыскных органов в процессе расследования преступлений // Криміналістика. Учебник для вузов. Отв. редактор проф. Н.П. Яблоков. М., 1995. 10. Гаврилин Ю.В., Шурухов Н.Г. Криміналістика: Методика расследования отдельных видов преступлений: Курс лекций / под ред. проф. Н.Г. Шурухова. М., 2004. 11. Шепітько В.Ю. Природа і предмет вивчення криміналістики в системі наукового знання // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. Наук.-практ. матеріалів (до 55-річчя видання роботи С.М. Потапова «Введение в криминалистику»). Х., 2001. 12. Матусовский Г.А. Основы взаимодействия и информационного обеспечения в методике расследования преступлений // Криміналістика. Криміналістическая тактика и методика расследования преступлений: Ученик для студентов юридических вузов и факультетов / Под ред. проф. В.Ю. Шепітько. Х., 2001. 13. Матусовский Г.А. Экономические преступления: криміналістический анализ: монография. Х., 1999. 14. Курс криміналістики: в 3 т. Т. 1. Общетеоретические вопросы. Криміналістическая техника. Криміналістическая тактика / Под ред. О.Н. Коршуновой и А.А. Степанова. СПб., 2004. 15. Салтєвський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. К., 2005.

Надійшла до редколегії 16.01.06

А.М. Шульга

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ЗАБОРОНИ ЗАБРУДНЕННЯ АБО ПСУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Вирішення проблем, пов'язаних із соціальною обумовленістю кримінально-правової заборони суспільно небезпечних діянь, у теорії кримінального права становить певні труднощі. Питання обґрунтування соціальної обумовленості кримінально-правової заборони продовжують залишатися предметом глибокого наукового дослідження [1, с.102–119].

Банальне коментування закону про кримінальну відповідальність, виявлення та критика його недоліків є недостатнім для розуміння соціального та юридичного значення тієї чи іншої кримінально-правової норми. Актуальним визнається виявлення соціально-

льно-правової та юридичної обумовленості встановлення кримінально-правової заборони та визначення залежності її змісту від конкретних соціальних, політичних та інших умов, які існують у сьогодні.

Кримінально-правова норма, якою встановлюється відповідальність за забруднення або псування земель, потребує теоретичного розуміння з точки зору її соціальної обумовленості та юридичного змісту. Однією з причин, що викликає необхідність дослідження цього питання, виступає конституційне закріплення положення про те, що земля виконує роль головного елемента довкілля та є основним національним багатством держави. Так, ст.14 Конституції України передбачено, що земля знаходиться під особливою охороною держави. Це принципове положення виступає належною базою для здійснення правової охорони земель.

Детермінанти злочинних посягань на землю можуть мати різноманітний характер. Практика свідчить про те, що злочини проти довкілля, які можуть супроводжуватися великими промисловими аваріями, заподіюють шкоду, наслідки якої можуть мати катастрофічний характер для суспільства. Наприклад, внаслідок катастрофи на Чорнобильській атомній станції, що сталася у 1986 році, виникла нагальна проблема вилучення земель, придатних для проживання та виробництва, через їх радіоактивне забруднення. Радіонуклідами забруднено більше 4,6 млн гектарів земель в 74 районах 11 областей, в тому числі 3,1 млн гектарів ріллі. З господарського користування вилучено 119 тисяч гектарів сільськогосподарських угідь, у тому числі 65 тисяч гектарів ріллі. При цьому реальне застосування норм кримінально-правових інститутів, якими встановлюється відповідальність за злочинне посягання на довкілля, наприклад, погіршення якісного стану ґрунтового покриву землі породжує необхідність вдосконалення цих норм, а також вдосконалення практики застосування закону про кримінальну відповідальність відповідними структурами із зазначеної проблеми.

Розвиток теорії кримінально-правової заборони, вивчення її підстав та принципів становить певні деякі труднощі при визначенні соціальної обумовленості такої заборони. Про її складність свідчить той факт, що нині серед вчених-криміналістів відсутня єдина точка зору на дану проблему. Так, одні називають складові теорії кримінально-правової заборони підставами, другі – критеріями, треті – факторами, а четверті – принципами. Немає єдності і щодо кількості цих підстав [2, с.58; 3, с.215–242; 4, с.71–79].

Питання соціальної обумовленості правових норм трактується по-різному і до кінця ще не вирішені. Дослідженню цих питань

присвячені наукові праці як окремих вчених, так і цілих наукових колективів [5; 6; 7; 8; 9, с.79–90].

Проблема соціальної обумовленості кримінально-правової заборони суспільно небезпечних посягань на землю у теорії кримінального права до останнього часу не вирішувалася. Це було пов'язано із відношенням суспільства до землі як до невичерпного природного ресурсу. Але у сучасних умовах таке відношення до землі з боку суспільства змінилося у бік покращення. Мабуть, людина нарешті збагнула, яку цінність земля представляє для неї не тільки як об'єкт господарювання або права власності, а насамперед, як один з головних об'єктів навколишнього природного середовища. Її часто називають годувальницею, однак ставлення до неї не адекватне цій назві. Якщо говорити про Україну, то за останнє десятиріччя показники якісного стану її земельного фонду суттєво погіршилися. Зростає хімічне, радіаційне забруднення та псування земельних ресурсів. Продовжується вилучення значних площ цінних земель сільськогосподарського призначення під промислове та інше будівництво, а також для інших цілей. Тому зміна суспільної думки щодо ставлення до землі є логічною.

Проаналізувавши теорії встановлення кримінально-правової заборони суспільно небезпечних діянь, можна виділити наступні фактори, які у свою чергу слід вважати прийнятними щодо делікту, передбаченого ст.239 КК України: кримінологічний фактор визначає суспільну небезпечність злочинного забруднення або псування земель; екологічний – відображає необхідність існування такої норми як засобу забезпечення та укріплення екологічно безпечних умов існування суспільства; економічний – визначає доцільність встановлення кримінальної відповідальності за забруднення або псування земель з урахуванням економічних чинників; історичний – показує розвиток відносин у суспільстві та відповідний розвиток права, а також обумовлює необхідність встановлення кримінальної заборони у зв'язку зі змінами, що відбуваються у суспільстві; нормативний – відображає існуючий зв'язок міжнародно-правового і національно-правового регулювання кримінально-правової заборони забруднення або псування земель.

Треба зазначити, що всі зазначені фактори знаходяться у тісному взаємозв'язку і у подальшому їх аналіз проводиться з урахуванням цього.

Основним критерієм розмежування змісту факторів виступає їх внутрішня природа, співвідношення їх із різноманітними сферами життя суспільства.

Як раніше зазначалося, кримінологічний фактор визначає суспільну небезпечність забруднення або псування земель. Суспільна небезпечність діяння в науці кримінального права визначена як фундаментальна категорія. Вона характеризує найважливішу со-

ціальну властивість злочину – заподіювати або створювати загрозу заподіяння шкоди об'єкту кримінально-правової охорони.

У чинному кримінальному законодавстві закріплене визначення поняття злочину. Так, відповідно до ч. 1 ст.11 КК України злочин визначається суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Суспільна небезпека – найважливіша та визначальна ознака злочину. З'ясування змісту суспільної небезпеки потрібне як для розкриття соціальної сутності та змісту злочинного діяння, так і правильного розуміння кримінально-правових інститутів, наприклад, складу злочину, стадій розвитку злочинної діяльності, співучасті у злочині, покаранні тощо. Залежно від виду злочину та конкретних умов його вчинення суспільна небезпека складається з двох складових: по-перше, – характер суспільної небезпеки і по-друге, – ступінь суспільної небезпеки.

Характер суспільної небезпеки забруднення або псування земель визначається важливістю об'єкта кримінально-правової охорони. Так, злочинним діянням у формі забруднення, псування або іншого пошкодження земель заподіюється шкода охоронюваному кримінальним законом певному комплексу відносин, суспільним благам, цінностям тощо.

Шкода від забруднення або псування земель заподіюється, насамперед, природоохоронним відносинам, які складаються у сфері охорони та раціонального використання об'єктів довкілля, а конкретно у сфері охорони та раціонального використання земель. При цьому немає значення категорія земель, яка використовується суб'єктами земельних правовідносин і яким заподіюється зазначена шкода. Безпосередньо шкода заподіюється якісному стану ґрунтового покриву земельної ділянки. Шкода також заподіюється людині, а саме її життю та здоров'ю. Особливістю шкоди, яка заподіюється забрудненням або псуванням земель, є те, що суспільно небезпечні наслідки для людини та довкілля настають не одразу, а через деякий проміжок часу. Це зумовлено природними властивостями землі як елемента довкілля.

Земля – продукт самої природи, вона виникла й існує незалежно від волі та свідомості людини і без будь-якого сприяння з їхнього боку. Руйнування, забруднення чи знищення ґрунтового покриву землі як через шкідливі природні процеси, так і внаслідок негативної господарської діяльності тягне за собою порушення зв'язків у природі, які склалися протягом мільйонів років, а також знижує продуктивність ґрунтів і придатність землі для потреб суспільства.

Під ступенем суспільної небезпеки у кримінальному праві розуміють кількісну сторону злочину, яка показує розмір шкоди, що завдається злочинним діянням об'єкту кримінально-правової охо-

рони, а також спосіб злочинного посягання, характер та форми вини, мотив і мету вчинення злочинного діяння [10]. Тим же характеризується і ступінь суспільної небезпеки злочинного забруднення або псування земель.

Характер та розмір наслідків забруднення або псування земель залежить від багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів, зокрема, погодних умов, пори року, виду та концентрації забруднюючої речовини тощо. Шкода життю та здоров'ю людини від негативних змін, що відбуваються у ґрунтовому покриву землі через його забруднення, засмічення, псування чи знищення, завдається опосередковано, а саме через продукти сільськогосподарського виробництва, через тваринний та рослинний світ.

Суспільна небезпека злочинного забруднення або псування земель безпосередньо залежить від якісних показників ґрунтового покриву землі. Саме це є визначальним моментом для екологічного фактору соціальної обумовленості кримінально-правової заборони злочинних посягань на нормальний якісний стан землі.

Земля належить до основних природних об'єктів і входить до складу довкілля як невід'ємна його частина. Під довкіллям треба розуміти сукупність органічних і неорганічних утворень, що виникла раніше, ніж суспільство, яке є породженням природи. У процесі розвитку природи сформулювалися передумови виникнення людини, а потім суспільства і держави. Процес взаємодії суспільства з природою здійснюється на основі певних закономірностей. Наприклад, людина не може існувати без природи, оскільки вона через її елементи, зокрема, атмосферне повітря, землю, водні об'єкти, ліса та інші ресурси забезпечує свою життєдіяльність. У свою чергу й природа потребує діяльності людини, зокрема, залучені до використання суспільством природні ресурси повинні відтворюватися і відновлюватися. Здійснюючи свою суспільну діяльність, людина повинна максимально враховувати об'єктивні закони розвитку та функціонування як довкілля в цілому, так і окремих його природних об'єктів. Наприклад, землі потрібно від одного до десяти років, щоб якісний стан забруднених земель прийшов до свого нормального природного стану. Тому будь-який негативний вплив людини на якісний стан земель у формі забруднення, псування чи іншої негативної господарської діяльності повинен переслідуватись та каратись державою. Головною метою кримінально-правової охорони землі від негативного впливу людини повинно бути зведення до мінімуму такого впливу та забезпечення раціонального використання цього об'єкта природи з урахуванням екологічних властивостей землі.

Природні екологічні властивості землі полягають в тому, що вона має певні біологічні, хімічні, фізичні та інші показники [11, с.108–109]. Вони характеризують природний стан землі, при яко-

му цей об'єкт природи взаємодіє з іншими елементами довкілля: водними об'єктами, надрами, рослинним та тваринним світом, тощо. Природний якісний стан землі не містить небезпеки для людини та довкілля. Такий стан має підтримуватися, і будь-яке його погіршення повинно каратись у встановленому кримінальним законом порядку. Саме це і закріпив законодавець у диспозиції ст.239 КК України.

Екологічна особливість землі обумовлюється тим, що вона виступає домінуючою частиною біосфери, основою довкілля, територіальним простором, який характеризується особливостями природного рельєфу із різноманітним ґрунтовим покривом, базою для формування, функціонування та поширення об'єктів тваринного і рослинного світу, водних об'єктів, інших компонентів довкілля, які утворюють біосферу. Тому будь-які зміни, які погіршують природний якісний стан землі, її ґрунтовий покрив, невідворотно тягнуть за собою такі ж зміни і в інших ланках цілісної екологічної системи.

Екологічний фактор соціальної обумовленості кримінально-правової заборони забруднення або псування земель знаходиться у логічному зв'язку з наступним фактором – економічним. Це пов'язано з тим, що земля як економічна категорія виступає засобом праці і основним засобом виробництва у сільському і лісовому господарстві, а також виконує важливу господарську функцію. Вона є не тільки просторово-операційним базисом для розміщення об'єктів народного господарства, але й виступає основою для формування системи розселення в державі шляхом утворення сільських та міських населених пунктів. Земля складає матеріальну основу державного суверенітету та національної безпеки України і завжди лежить у межах її території.

Включення землі до ринкового товарообігу є результатом формування відносин власності на землю. Необхідно відмітити, що у земель, які втягнуті до ринкового товарообігу, відсутня первісна вартість, тобто вони не мають майнового підґрунтя. Це пов'язано з тим, що земля створювалась без участі людини і має своє природне походження. В умовах ринкової економіки їй лише надається видимість майнової цінності. Одним з визначальних факторів при встановленні ціни на земельну ділянку виступає її якісний стан. Відповідно, чим гірше якісний стан ґрунтового покриву відповідної земельної ділянки, тим меншою буде її вартість. У цьому контексті треба зазначити, що економіка, екологія та право щодо землі дуже переплетені.

Земля, як вже зазначалось вище, виступає умовою та основою усяких видів господарської діяльності людини. Економічна функція землі вимагає визначення її об'єктом господарювання. Від того, в якому стані знаходяться ґрунтовий покрив землі, залежить

не тільки її ціна, а й майбутні прибутки власника чи землекористувача.

Охорона земель кримінально-правовими засобами виступає запорукою належного ставлення суб'єктів земельних правовідносин при здійсненні ними різного роду господарської діяльності, пов'язаної із використанням природних властивостей землі.

У літературі підкреслюється, що Україна має один з найвищих у світі рівнів сільськогосподарської освоєності і розораності земель сільськогосподарського призначення. Сільськогосподарська освоєність території України складає майже 70% від всієї території держави. Землемісткість більшості галузей національної економіки, включаючи й аграрний сектор, у 2–3 рази вища, ніж у розвинутих країн [12, с.50]. Таке антропогенне навантаження на землю часто пов'язане із негативними наслідками для неї. Відомо, що далеко не всі землевласники та землекористувачі дотримуються вимог земельного законодавства щодо збереження та відтворення родючості ґрунтів, а також вимог щодо збереження нормального якісного стану ґрунтового покриву земель. Саме для таких суб'єктів земельних відносин повинен існувати найбільш суворий вид юридичної відповідальності – кримінальна.

Розглядаючи землю як специфічний і відносно самостійний об'єкт довкілля, слід зазначити, що на перший план мають виходити її екологічні властивості, які у значній мірі впливають на економічну цінність землі. Економічні функції землі обумовлюється тим, що вона, по-перше, маючи ґрунтовий родючий шар, виступає джерелом їжі для людини і сировини для промисловості, а по-друге, володіння цим об'єктом природи є умовою можливості використання інших природних об'єктів, зокрема надр, лісів, водних об'єктів, тваринного світу тощо.

Встановлення історичного фактору соціальної обумовленості потрібне для того, щоб проаналізувати розвиток суспільства і права у частині встановлення кримінально-правової заборони злочинних посягань на землю.

Злочин – явище історичне. У всі часи у будь-якому суспільстві існувало, існує і буде існувати таке явище як злочин. Це пов'язано з тим, що суспільство – це сукупність людей, які є різними від народження. Суспільство складається із індивідуумів, частина яких скоює злочини, та індивідуумів, які не бажають вчиняти злочини незалежно від причин. Тому проти злочинності боротися не можна, так як боротьба передбачає кінцеву перемогу. Злочинності можна лише протидіяти.

Земля на всіх щаблях еволюційного розвитку суспільства була основним джерелом існування людини. Вона завжди виступала предметом жорстокої боротьби між людьми. Всі війни в минулі

часи відбувались з приводу володіння землею. Всі первісні капітали зароблялись виключно на землі.

Історично склалося так, що земля розглядалася тільки як об'єкт права власності та господарювання. До останнього часу кримінально-правовими засобами земля охоронялася лише як земельна власність, а не земля – екологічна категорія. Так, у старому чинному Кримінальному кодексі України встановлювалася відповідальність за порушення виключного права власності держави на землю – це стаття 199 «Самовільне захоплення земельної ділянки та самовільне будівництво». Даною нормою встановлювалася кримінальна відповідальність за порушення права державної власності на землю. Земля розглядалася лише як економічна категорія, екологічна характеристика землі не приймалася законодавцем до уваги. Хоча цей же кодекс містив кримінально-правові норми, якими заборонялось забруднення таких елементів довкілля, як атмосферне повітря та водних об'єктів (ст.228 КК України у ред. від 1960 р.). Вважалося, що землю можна використовувати лише як об'єкт власності чи господарювання, тому що її корисні властивості необмежені.

Останній фактор соціальної обумовленості кримінально-правової заборони забруднення або псування земель має назву «нормативний». Цей фактор характеризує зв'язок, що існує між національним та міжнародним законодавством у сфері кримінально-правової охорони землі від злочинних посягань. Найбільш близьким до вітчизняної правової системи є правові системи пострадянських держав.

Проблема забезпечення кримінально-правової охорони довкілля в цілому і земельних ресурсів зокрема від злочинних посягань видається актуальною не тільки для окремої держави, а й для всієї міжнародної спільноти. Ця проблема – транснаціональна, вона не визнає кордонів.

Треба зазначити, що найбільш близькими за структурою та змістом до національного кримінального законодавства є кримінальне законодавство держав СНД, зокрема, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Узбекистану тощо. Кримінально-правові норми щодо охорони окремих елементів довкілля, у тому числі й землі, містяться також у кримінальному законодавстві країн Західної Європи (наприклад, Польщі, Німеччини та ін.).

Україна прагне бути державою – повноправним учасником процесів, які відбуваються у світі. Як член міжнародної спільноти, вона бере участь у багатьох міжнародних програмах та проектах. Одним з головних напрямків діяльності світової спільноти визнається забезпечення належної охорони довкілля та всіх його елементів, а також їх раціонального використання. Приділяється увага

не тільки технічним та економічним, а й правовим засобам охорони довкілля. До правових засобів забезпечення охорони довкілля та окремих його елементів включається імплементація норм міжнародного природоохоронного законодавства у національне законодавство. Прикладом взаємодії України із міжнародною спільнотою можна вважати є підписання Рамкового рішення Ради Європейського Союзу 2003/80/ПВД від 27.01.2003 р. щодо забезпечення кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища. Цим документом встановлений обов'язок України привести у відповідність до європейських стандартів національне природоохоронне законодавство у частині забезпечення охорони навколишнього природного середовища кримінально-правовими засобами [13].

Підсумовуючи сказане, можна зробити наступні висновки.

По-перше, сьогодні питання належної охорони земельних ресурсів правовими засобами вирішене недостатньо. Хоча й існують у чинному кримінальному законодавстві норми, якими встановлена відповідальність за забруднення або псування земель та безгосподарське використання земель, але вони на практиці фактично не застосовуються і тому суб'єктами правозастосовчої діяльності вважаються «мертвими».

По-друге, існуючі фактори соціальної обумовленості кримінально-правової заборони забруднення або псування земель підтверджують доцільність та необхідність існування кримінально-правової норми, якою забороняється під загрозою застосування кримінальної санкції забруднення або псування земель.

По-третє, сучасний стан земельних ресурсів визнається як незадовільний. Подальше нераціональне використання земельних ресурсів, відсутність належного контролю з боку держави за діяльністю суб'єктів земельних правовідносин призведе до погіршення якісного стану земель, що у свою чергу спричинить погіршення умов життєдіяльності населення, зниження тривалості життя, зменшення народжуваності та значне погіршення стану здоров'я як нинішнього, так і майбутніх поколінь.

По-четверте, актуальним є питання вдосконалення чинних кримінально-правових приписів щодо заборони земельних правопорушень, а також посилення покарання за передбачені законом земельні злочини.

Список літератури: 1. Злобин Г.А., Келина С.Г. Некоторые теоретические вопросы криминализации общественно опасных деяний // В кн. Проблемы правосудия и уголовного права. М., 1978. 2. Тоболкин П.С. Социальная обусловленность уголовно-правовых норм. Свердловск, 1983. 3. Основания уголовно-правового запрета. Криминализация и декриминализация. М., 1982. 4. Беляев Н.А. Уголовно-правовая политика и пути ее реализации. Л., 1986. 5. Фефелов П.А. Общественная опасность преступного деяния и основание уголовной ответственности. Основные методоло-

гические проблемы. М., 1972. 6. Коган В.М. Социальный механизм уголовно-правового воздействия. М., 1983. 7. Коробеев А.И. Советская уголовно-правовая политика. Проблемы криминализации и пенализации. Владивосток, 1987. 8. Похмелькин В.В. Социальная справедливость и уголовная ответственность. Красноярск, 1990. 9. Антонов А.Д. Принципы криминализации общественно-опасных деяний в уголовно-правовой науке // Вестн. МГУ: Сер. 11: Право. 2000. № 4. 10. Кузнецова Н.Ф. Преступление и преступность. М., 1969. 11. Кучерявий В.П. Екологія. Львів, 2001. 12. Трегобчук В.М. Проблеми охорони сільськогосподарських земель за переходу до ринкової економіки // Землепорядний вісник. 1997. № 1. 13. Официальный журнал Европейского Союза от 5 февраля 2003 г.

Надійшла до редколегії 13.01.06

О.О. Житний

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ОСІБ ПЕРЕД ЗАКОНОМ

Діяльність держави в царині створення й застосування норм кримінального права має ґрунтуватися на конкретних, чітко визначених засадах, пізнання яких дозволяє глибше проникати в сутність кримінально-правових механізмів, визначати напрямки розвитку та робити висновки про ефективність застосування кримінального закону, про перспективи його удосконалення. Докорінні зміни у системі суспільних цінностей, що відбулися протягом останнього часу в житті країни, визначені Конституцією України правові ідеали відобразилися у багатьох положеннях вітчизняного права. Тому вимогою часу стало осмислення принципів сучасного кримінального права України.

Проблеми принципів кримінального права постійно перебувають у полі зору науковців. Зокрема, вони ставали предметом дослідження в роботах М.І. Бажанова, М.О. Беляєва, В.О. Гацелюка, М.Й. Коржанського, С.Г. Келіної, В.М. Кудрявцева, В.В. Мальцева та інших вітчизняних і зарубіжних фахівців. Однак, і дотепер численні питання, що стосуються принципів кримінального права, остаточно не вирішені ані в теорії, ані в законодавчій та правозастосовній практиці.

Звертаючись до основних засад кримінального права, більшість авторів відносять до таких і принцип рівності громадян перед законом (кримінальним). Так, на думку С.Г. Келіної та В.Н. Кудрявцева, він виглядає так: особи, що вчинили злочини, підлягають відповідальності незалежно від їхнього походження, соціального, посадового та майнового стану, расової й національної приналежності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду й характеру занять, місця проживання й інших обставин [1, с.86]. У сучасній вітчизняній літературі В.О. Гацелюк інтерпретує цей принцип наступним чином: кримінальна відповідальність настає лише за суспільно небезпечне діяння, яке містить склад зло-